

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

1-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Muassis: Farg'ona davlat universiteti.

"FarDU. Ilmiy xabarlar – Научный вестник. ФерГУ – Scientific journal of the Fergana State University" jurnali bir yilda olti marta elektron shaklda nashr etiladi.

Jurnal pedagogika, filologiya, tarix, falsafa, siyosat, kimyo, biologiya hamda geografiya fanlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnaldan maqola ko'chirib bosilganda, manba ko'rsatilishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 2-sentabrda 1109 raqami bilan ro'yxatga olingan.

Muqova dizayni va original maket FarDU tahririy-nashriyot bo'limida tayyorlandi.

Tahrir hay'ati

Bosh muharrir
Mas'ul muharrir

SHERMUHAMMADOV B.SH.
AXMADALIYEV Y.I.

FARMONOV Sh. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof.	ZUOGANG PENG (Xitoy)	Janubiy-g'arbiy universitet, b.f.d., prof
ZAYNOBIDDINOV S (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof	PANASYUK M (Rossiya)	Qozon federal universiteti, g.f.d, prof
A'ZAMOV A (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, f-m.f.d., prof	VALI SAVASH YYELEK (Turkiya)	Anqara Hoji Bayram Veli universiteti fil. f.d., prof
SAGDULLAYEV Sh (O'zbekiston)	O'zR FA t.f.d., prof	SIROJIDDINOV Sh (O'zbekiston)	Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU akademigi, fil.f.d., prof
TURAYEV A. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, k-b.f.d., prof	ABADI, TOTOK WAHYU (Indonesiya)	Universitas Muhammadiyah Sidoarjo, Siyosat va xalqaro huquq.
RASHIDOVA S. (O'zbekiston)	O'zRFA k.f.d., prof	SCOTT LEVI (AQSH)	Ohio State University, PhD, prof
ABDULLAEVA Z (Qirg'iziston)	OshDU k.f.n., dots	AZIYA ZHUMABAYEVA (Qozog'iston)	Abay nomidagi Qozog' milliy pedagogika universiteti
TOJIBOYEV K. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, b.f.d., prof	SANIYA NURGALIYEVA (Turkiya)	Ataturk University
G'ULOMOV S. (O'zbekiston)	O'zRFA akademigi, i.f.d, prof	SALTANAT ABILDINA (Qozog'iston)	E. A. Buketov nomidagi Qaragandi davlat universiteti
JUMABEKOVA B (Qozog'iston)	b.f.d., prof		

Tahririyat kengashi

PEDAGOGIKA BO'YICHA			
EGAMBERDIYEVA T.	FarDU, p.f.d., prof.	DAVLYATOVA G.	FarDU, p.f.n., dots.
XONKELDIYEV Sh.	FarDU, p.f.d., prof.	BAYDJANOV B.	FarDU, p.f.n., dots.
TOJIBOYEVA H.	O'z Res FA Pedagogika ITI p.f.d. (Dsc)	ABBASOVA N.	FarDU, p.f.f.d., dots.
QURBONOVA B.	FarDU, p.f.d. (DSc), prof	GOFUROVA N.	FarDU, p.f.f.d.
O'RINOVA N.	FarDU, p.f.n., dots.	URAIMOV S.	FarDU, p.f.f.d., dots. (DSc)

Bo'lim boshlog'i: Zokirov I.I., b.f.d.,prof.

Texnik muharrirlar: Sheraliyeva J.
Mirkarimova Sh.

Musahhihlar: Mahmudov F.
O'rinboyev I.

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona shahri, Murabbiylar ko'chasi, 19-uy.
Tel.: (0373) 244-44-57. Mobil tel.: (+99891) 670-74-60
Sayt: www.fdu.uz. Jurnal sayti: Journanal.fdu.uz

X.S.Umarxo'jayeva	
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim sohasi talabalarida ingliz tilini o'qitishda tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish usullari	117
D.A.Solixo'jayeva	
Professional ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan o'quvchilarni milliy qadriyatlar vositasida mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashga yo'naltirilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi	120
D.Aminova	
Internetda PR kommunikatsiya xususiyatlari	126
U.G'.Abdullaeva	
Ekologik ta'lim-tarbiya'ni amalga oshirishga tayyorlashning zamonaviy usullari	132
D.Y.Tashnazarov	
Sportning yunon-rim kurash turida texnik tayyorgarligini takomillashtirishda tik turgan holatdan yelkalardan oshirib tashlash harakatining samaradorligi (<i>chap tomonga bajarish asosida</i>)	135
J.G'.Obidov	
Texnika oliy o'quv yurtlarida o'quv materiallarini imitatsion-variantlik asosida o'qitishni takomillashtirish texnologiyalariga ta'sir ko'rsatuvchi didaktik manbalarni yaratish hamda zamonaviy o'quv jihozlaridan ratsional foydalanish	144
A.R.Qodirov	
Bo'lajak pedagoglarning axloqiy-estetik kompetentligini interaktiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	151
M.A.Esonmirzayeva	
Bo'lajak pedagoglarning metakompetentligini rivojlantirish usullari va takomillashtirish yo'llari	156
N.B.Dusimbetova	
Jurnalistikaning til madaniyati va nutq kompetensiyasini shakllanish tamoyillari	160
G.M.Zoitova, Z.F.Arabjonova	
35-40 yoshdagi ayollarda sog'lomlashtirish mashg'ulotlarida akvafitness vositalaridan kompleks foydalanish	165
D.Y.Tashnazarov	
Yunon-rim kurashchilarini texnik tayyorgarligini takomillashtirishda tik turgan holatdan yelkalardan oshirib tashlash harakatining kinematik asoslarini o'rganish (<i>o'ng tomonga bajarish asosida</i>)	172
B.Q.Baratov	
Badiiy-tarixiy materiallar vositasida bo'lajak o'qituvchilarning ma'naviy madaniyatini rivojlantirishning ahamiyati	181
N.A.Abdullayeva	
Implementing flipped classroom method in teaching phrasal verbs	185
M.M.Yunusov	
Universitetlarda "Kimyoviy texnologiya" fanining tuzilishi, mazmuni va takomillashtirish modeli ..	189
N.M.Xodjibolayeva	
Pedagogika fanlari xamkorligi asosida talabalarning ekologik kompetentligini rivojlantirishning zamonaviy masalalari	196

UO‘K: 81’243:378.147

**AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI (AKT) TA'LIM SOHASI
TALABALARIDA INGLIZ TILINI O'QITISHDA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMASINI
RIVOJLANTIRISH USULLARI**

**METHODS OF DEVELOPING LISTENING SKILLS IN TEACHING ENGLISH TO
INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY (ICT) STUDENTS**

**МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ АУДИРОВАНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ
АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ НАПРАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-
КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ (ИКТ)**

Umarxo'jayeva Xilola Sirojiddinovna

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti, katta o'qituvchi

Annotatsiya

XXI asrda, fan-texnika asrida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari tizimi davlat va jamiyat hayotining barcha sohalariga kirib kelishi, ushbu soha mutaxassislariga bo'lgan talabni oshiradi. Shunday qilib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'rganuvchi talabalarda nutqni eshitib idrok etish kompetensiyasini takomillashtirish ularning akademik muvaffaqiyatlari, kasbiy rivojlanishi, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega.

Abstract

In the 21st century, the age of science and technology, the system of information and communication technologies penetrates into all spheres of life of the state and society, which increases the demand for specialists in this field. Thus, the improvement of listening comprehension competence of information and communication technology students is of great importance for their academic success, professional development, and development of critical thinking skills.

Аннотация

В XXI веке, в век науки и техники, система информационно-коммуникационных технологий проникает во все сферы жизни государства и общества, что увеличивает спрос на специалистов в этой области. Таким образом, совершенствование компетенции аудирования студентов информационно-коммуникационных технологий имеет большое значение для их академического успеха, профессионального развития и развития навыков критического мышления.

Kalit so'zlar: tinglash qobiliyatlari, autentik tinglash, texnologiya integratsiyasi, hamkorlikda o'rganish, madaniy kompetensiya.

Key words: listening skills, authentic listening, technology integration, collaborative learning, cultural competence.

Ключевые слова: навыки слушания, аутентичное слушание, интеграция технологий, совместное обучение, культурная компетентность.

KIRISH

Tinglab tushunish muloqot ko'nikmalarini takomillashtirishning muhim qobiliyatidir. O'quvchilar mazmun (kontekst)ni to'liq tinglamasalar va tushunmasalar, samarali muloqot qila olmaydilar. Kontekstni tushunish samarali tinglash ko'nikmalarini talab qiladi. Til o'rganish ham akademik, ham ijtimoiy hayotning muhim jihatidir.

Til – bu gapirish, tinglab tushunish, yozish va o'qishni o'z ichiga olgan ijtimoiy faoliyatdir. To'rtta til faoliyati orasida eng ko'p e'tibordan chetda qolgani tinglab tushunishdir. Samarali muloqotning muhim tarkibiy qismi bo'lgan tinglab tushunishning ahamiyati shundaki, u o'rganuvchilarga tilning grammatik va madaniy jihatdan qanday qo'llanilishini tushunish imkonini beradi. Shuni ta'kidlash joizki, agar til o'rganuvchi yaxshi tinglash qobiliyatiga ega bo'lmasa, boshqa ko'nikmalarda ham yetarli darajada rivojlana olmaydi. Tinglab tushunish ko'nikmasi

nafaqat ikkinchi tilni o'rganishda, balki tibbiyot, kimyo, axborot texnologiyalari, qishloq xo'jaligi va savdo kabi turli sohalarida ham muhim ahamiyatga ega.

Shunday qilib, AKTni o'rganayotgan talabalarda tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish xorijiy tillarni o'qitishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu jarayon talabalarga maqsadli tilni yanada chuqurroq va samarali ravishda tushunishga imkon yaratadi. Tinglab tushunish, til o'rganish jarayonida asosiy ko'nikma bo'lib, boshqa til ko'nikmalari, jumladan gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega.

Tinglab tushunish qobiliyati "tushunish darvozasi" sifatida qaralganligi sababli, ushbu iste'dodni egallash ingliz va xorijiy tillarni o'rganish jarayonida alohida ahamiyatga ega. Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, "agar har bir o'quvchini tinglash ko'nikmalariga maxsus o'rgatish imkoni bo'lsa, ularning turli kontekstlarda bilim va ko'nikmalarni egallash qobiliyatidan samarali foydalanish mumkin" (Mercer and Mannion, 2020)[1].

Tinglab tushunish qobiliyati, shuningdek, AKT talabalariga o'z so'z boyligi va grammatik ko'nikmalarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Talabalar xorijiy til egalarini tinglaganlarida, ular real suhbatlarda keng qo'llaniladigan yangi so'zlar va iboralarni o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, turli shevalarni tinglash, talabalarga o'rganilayotgan tilning xilma-xilligini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Tinglab tushunish, shuningdek, AKT talabalarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, bu esa ularning kelajakdagi professional faoliyatida juda muhim ahamiyatga ega. Talabalar nutqlar, munozaralar yoki yangiliklar reportajlarini tinglaganlarida, taqdim etilgan ma'lumotlarni tahlil qilish va baholash qobiliyatini rivojlantiradilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Nofilologik yo'nalish talabalarida tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishga oid bir qancha tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ushbu tadqiqotlarning maqsadi tinglab tushunish ko'nikmalari ularning akademik va kasbiy hayotining turli jihatlariga qanday ta'sir qilishini tushunishdir.

Smit va Jonson (2015) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda nofilologik yo'nalish talabalariga tinglab tushunish ko'nikmalarini o'rgatish dasturining samaradorligi o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maxsus tinglab tushunish ko'nikmalariga o'qitilgan guruh, nazorat guruhiga nisbatan, nutqni eshitib idrok etish qobiliyatida sezilarli yaxshilanishni ko'rsatgan.

Braun va Devis (2018) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda olimlar tinglab tushunish ko'nikmalarining filolog bo'lmagan talabalar tomonidan o'qilgan materiallarni tushunishga ta'sirini o'rganishdi. Tadqiqot natijalari tinglab tushunish ko'nikmalari va o'qib tushunish o'rtasida ijobiy korrelyatsiya'ning mavjudligini ko'rsatdi. Bu holat, kuchli tinglab tushunish ko'nikmalarining umumiy savodxonlik darajasini oshirishga ta'sir qilishi mumkin degan xulosani chiqarishga asos bo'ldi[2].

Jonson (2019) nofilologik talabalarda tinglab tushunish ko'nikmalari va akademik o'zlashtirish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish maqsadida tadqiqot o'tkazdilar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tinglab tushunish ko'nikmalari yuqori bo'lgan talabalar turli fanlar bo'yicha yuqori baholarga erishdilar, bu esa samarali tinglab tushunishning akademik muvaffaqiyatlar uchun muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi[3].

Ushbu tadqiqotlar nofilologik yo'nalish talabalarida tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyatini ta'kidlaydi va bu ko'nikmalarining ularning ta'lim sohalarida ijobiy natijalarga olib kelishi mumkinligini ko'rsatadi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Nofilologik yo'nalish talabalariga tinglab tushunish ko'nikmalarini o'rgatishning bir nechta samarali zamonaviy usullari mavjud:

Autentik tinglash materiallari (Authentic Listening Materials): Talabalarining qiziqishlari va kelajakdagi kasbiy faoliyatlariga mos keladigan autentik tinglash materiallaridan foydalanish muhimdir. Bunga AKT sohasiga bag'ishlangan podkastlar, vebinarlar yoki o'z sohasining mutaxassislari bilan olib borilgan suhbatlar kirishi mumkin.

Tinglashga mo'ljallangan interfaol topshiriqlar (Interactive Listening Activities): Talabalardan tinglangan materialga faol ishtirok etishni talab qiladigan interfaol faoliyatlarni kiritish muhimdir. Bunga tinglangan material asosida o'tkaziladigan sohaga oid rolli o'yinlar,

PEDAGOGIKA

simulyatsiyalar yoki guruh muhokamalari kirishi mumkin. Bu yondashuv talabalarga materialni yanada chuqurroq tushunishga va o'z fikrlarini samarali ifodalashga yordam beradi.

Vazifalarga asoslangan tinglash (Task-Based Listening): O'quvchilardan tinglangan ma'lumotlarga asoslanib aniq topshiriqlarni bajarishni yoki muammoni hal qilishni talab qiluvchi tinglab tushunish topshiriqlarini ishlab chiqish talab etiladi. Bunday topshiriqlar o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi hamda shu bilan birga tinglab tushunish qobiliyatlarini takomillashtiradi. Masalan, tinglangan materialga asoslanib o'quvchilarga savollarga javob beradilar yoki ma'lum bir vaziyatni tahlil qilish yoki muammolarni hal etish vazifalari yuklanishi mumkin. Ushbu yondashuv o'quvchilarning tinglash jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlab, muloqotdagi muvaffaqiyatlarini oshiradi.

Texnologiyalar integratsiyasi: Tinglash uchun interfaol mashqlar va topshiriqlarni taqdim etuvchi texnologik vositalar va platformalardan foydalanish muhimdir. Bunga onlayn-viktorinalar, interaktiv videoroliklar yoki til o'rganish uchun maxsus tinglab tushunish mashqlarini taklif etuvchi ilovalar kiradi. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning tinglab tushunish qobiliyatlarini samarali rivojlantirishga yordam beradi va ularni yanada faol ishtirok etishga undaydi.

Kollaborativ o'rganish: Kollaborativ o'qitishni rag'batlantirish, tinglash va muhokama qilishni o'z ichiga olgan guruh loyihalari yoki topshiriqlarni tashkil etishni taqozo etadi. Bunday faoliyatlar o'quvchilarga bir-birlarining nuqtai nazarlari va tajribalari bilan tanishish imkoniyatini yaratadi, shu orqali ularning o'zaro hamkorlikda o'rganish jarayoni yanada samarali bo'ladi.

Autentik baholash: O'quvchilarni tinglash va savollarga mazmunli javob berishni talab qiladigan real topshiriqlar yoki loyihalar yordamida tinglab tushunish ko'nikmalarini baholang. Bu o'rganilayotgan tilde AKT sohasiga oid o'tkaziladigan taqdimotlar, munozaralar yoki intervyular bo'lishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish AKT ta'lim sohasi talabalarida muloqot, tushunish, kasbiy rivojlanish, muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlash, shaxsiy munosabatlar va butun hayot davomida o'rganish qobiliyatlarini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Pedagoglar tinglab tushunish ko'nikmalarining ahamiyatini ta'kidlashlari va nofilologik ta'lim yo'nalishi talabalarga ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatini taqdim etishlari zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Brown, S. Teaching Listening / S. Brown. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
2. Field, J. Listening in the Language Classroom / J. Field – Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
3. Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (2014). Co-operative learning: Improving university instruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in College Teaching*
4. Harmer, J. Listening / J. Harmer // *The Practice of English Language Teaching*. – London : Longman, 2001.
5. Harmer, J. Listening. Extensive and Intensive Listening / J. Harmer // *The Practice of English Language Teaching*. – 4 th ed. – London: Longman, 2007.
6. Wilson, J. How to Teach Listening / J. Wilson. – New York: Basic Books, 2008